

namely: nominative and elliptical sentences, parceling, segmentation, syntactic parallelism, question-answer unities, as well as variations of word order – inversion and prepositioning of adverbial modifier to the main predicative complex of a sentence. The syntactic constructions under study are treated as etiquette, because they are used in advertising texts to facilitate the process of perception, therefore characterizing the addressor's wish to take into consideration the addressee while creating advertising texts. Functional analysis of etiquette syntactic constructions explains their role in facilitation of English advertising text perception.

Key words: *English advertising discourse etiquettization, strategy, tactics, advertising text, nominative sentences, elliptical sentences, parceling, segmentation, syntactic parallelism, question-answer unities, supra-phrasal unit.*

Ярослава Хижун
(Київ)

УДК 811.111'366.57

ДІЄСЛОВА РУХУ І РОЗТАШУВАННЯ ТА ЇХ СИНТАКСИЧНА ФУНКЦІЯ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Розглянуто функцію дієслів руху та розташування в поєднанні їх із прикметниками і можливість віднесення їх до певного типу присудка, синтезовано погляди різних вчених на цю проблему, проаналізовано останні публікації; відстежено послаблення сутнісного значення дієслів-зв'язок, виконання ними здебільшого службових функцій. Продемонстровано, що розглянуті групи дієслів систематично виступають у ролі зв'язки. Доведено, що при сполученні дієслів руху та розташування з прикметниками, останні є головними, домінуючими елементами предикації, а дієслова руху і розташування відіграють допоміжну роль. У цих поєднаннях граматичне значення дієслів руху і розташування домінує над їхнім лексичним значенням. Доведено семантичну невіддільність дієслів, що розглядаються, від предикату; досить часту спорідненість із різними типами предикатів; внесення часового плану в іменний присудок; можливість віднесення дієслів to go, to come, to sit, to stand, to lie до повнозначних дієслів-зв'язок.

Ключові слова: *дієслова руху та розташування, дієслово-зв'язка, синтаксична функція, граматичне значення, предикат, англійська мова.*

Постановка наукової проблеми. Дієслова руху та розташування – це слова, що означають механічне переміщення чи знаходження одних тіл відносно інших у просторі і часі у певному напрямку, певним способом, певним темпом і в певному середовищі. Термін «дієслова руху» є традиційним у лінгвістиці, категорія руху знайшла своє найвиразніше втілення у такій частині мови, як дієслово. В. Русанівський зазначає, що „дієслово є виразником змінних, динамічних ознак. Дієслово – це носій руху серед інших частин мови. Воно покликане відтворити світ, бо дієслово – це рух, а в світі немає нічого, крім рухомої матерії” [6, с. 40].

Уперше повно виділив лексико-семантичну групу дієслів руху О. Шахматов, який описав їх словотвірні та семантичні характеристики. Лексико-семантична група дієслів руху була предметом дослідження і таких російських лінгвістів, як: Ю. Апресяна, Н. Аругюнової, Л. Васильєва, В. Гака, Р. Гайсіної, Г. Золотової, С. Кацнельсона, Н. Шведової. Зокрема ці дієслова аналізували з погляду їх синтаксичної поведінки (А. Атрощенко, Ю. Гордєєв, І.Новицька, Н. Сергєєва, Г. Хабургаєв), словотвірних можливостей (В.Ібрагімова, Л. Муравйова), синонімічного потенціалу (В. Розанова), діахронічних змін (А. Кузнєцова). В українському мовознавстві цю лексико-семантичну групу розглядали такі українські лінгвісти, як В. Русанівський, Т. Усатенко, К. Городенська, М. Степаненко, В. Заханевич, Т. Орлова.

Серед дієслів-зв'язок, які виступають у поєднанні з різними видами предикатів, загальноновизнаними є дієслова-зв'язки існування певної ознаки (такі, як *to be, to feel*), становлення та збереження ознаки (*to become, to remain* і т.п.). Усі вони володіють доволі широким кругом предикатів, з якими утворюють присудок. Для вищевказаних дієслів-зв'язок є характерним послаблення їх сутнісного значення (а натомість посилення граматичного), виконання ними в основному службових функцій. На практиці дуже часто аналогічне поєднання імені з

дієсловами, дещо відрізняються своїм значенням – з дієсловами руху та розташування – *go, come; sit, stand, lie*. Найчисельнішими є приклади сполучення їх з прикметниками, як з одним з видів предикату. Аналіз подібних поєднань зазвичай викликає труднощі при віднесенні їх до певного виду присудка.

Мета цієї статті якраз і полягає в тому, щоб розглянути функцію дієслів руху та розташування (надалі ДРР) у поєднанні їх із прикметниками і можливість віднесення їх до певного типу присудка. Адже в науковій літературі існують найрізноманітніші точки зору. Питання про поєднання такого типу, як *stood silent, came pale* потребують детального та спеціального розгляду.

У вивченій нами західній літературі з даного питання існує глибокий аналіз цього граматичного явища – це поєднання не розглядається в широкому синтаксичному плані, не виявляються функції компонентів, їх взаємодія і вплив на синтаксичну характеристику всього речення загалом. Західні лінгвісти не заперечують предикативні зв'язки прикметників з підметом, але не цікавляться природою складових частин словосполучення. Деякі лінгвісти розуміють під семантичною спустошеністю дієслова відсутність в нього значення взагалі, перехід його у формальне слово. Тоді з цього випливає, що зв'язки не мають ніякого значення в мові. Але з цим не можна погодитись, адже, якщо існує форма слова, то існує і слово з його своєрідним значенням. Навіть у випадку максимального наближення до найточнішого вираження предикації, при дієслові-зв'язці *to be*, ми стикаємось з сильно послабленим його лексичним значенням, але не з повою його втратою. Будь-яке службове дієслово дещо неповнозначне в лексичному плані, але як виразника предикації його значення безсумнівне і він, безперечно, є основною ланкою в структурі присудка.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розглянемо погляди деяких вчених на поєднання подібного типу. Деякі відносять такий вид присудка до подвійного, інші виділяють його в особливий клас, при цьому виключаючи його з складного присудка. Так, Г.Н. Воронцова [1,3] в подібних словосполученнях присудок розглядає як вторинний предикат, пропонуючи навіть термін “слитное сказуемое”, так як він, на її думку, найліпше передає смисл словосполучення, в якому дієслово і прикметник тісно поєднані. Підкреслюючи той факт, що вторинний предикат не виступає у реченні присудком, вона вбачає в цьому можливість його співвіднесення не тільки з підметом речення, а й з іншими його членами, наприклад, додатком.

Професор А.І.Смирницький [5, с. 112-117], розглядаючи речення типу *The moon rose red*, відзначає, що тут передається не лише процес, як в дієслівному присудку, а мова йде ще і про певну ознаку предмета. Присудок такого типу він пропонує назвати «процесно-кваліфікативним». Далі він зазначає, що такі дієслова, як *to sit, to stand*, що виражають розташування в просторі, не є достатньо повнозначними, але, як правило, мають якесь доповнення.

В останньому виданні граматики англійської мови В.Л. Каушанської [3, 237] відзначається той факт, що основним моментом граматизації дієслова є можливість узагальнення, абстрагування його значення. Тобто дієслово розрізняється не лише за його граматичним значенням, а й за ступенем втрати його лексичного значення. Найбільш часто вживані в поєднанні з прикметниками дієслова із значенням руху *to go, to come* чи розташування у просторі *to stand, to sit, to lie*.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Перша група дієслів, які ми розглядаємо – неперехідні дієслова руху, які мають близьке значення: *to go, to come*. Друга підгрупа – дієслова, які виражають розташування, фізичний стан: *to stand, to sit, to lie*. Спільна риса, що об'єднує дієслова другої групи – це певне розташування у просторі, адже вжиті самостійно ці дієслова означають зовсім відмінні один від одного стани: лежати, стояти, сидіти. Проте всі ці розбіжності в семантиці майже зникають як тільки ці дієслова потрапляють в сполучення з прикметником (чи іншим предикатом) і починають виражати часову форму існування останнього. Аналізований матеріал демонструє, що групи дієслів, які розглядаються, систематично виступають в ролі зв'язки. Наведемо приклади: (1) *It stands to reason the sea hereabouts is too cold for mermaids; for women here don't go half-naked on account o' climate.* (Gaskell); (2) *One of the door hinges had broken off and the swelling note of a hymn came clear through the party opened door way.* (Maltz); (3) *With a memory of tears in Irene's eyes, and*

*of a smile on her lips, they went away extremely **silent**, ... (Galsworthy); (4) ...she **came cool**. (Galsworthy); (5) *All along it **came natural** to love folk though now I am what I am. (Gaskell); (6) Presently the paint on the palette gave out and the two antagonists **stood breathless** regarding each other. (Wells); (7) Alice **sat weak and patient** with her dimmed eyes and gentle look, trying to see and to hear, but never complaining. (Gaskell); (8) John seized her hand in gratitude, and they **sat silent**, with the world well lost...* (Galsworthy).*

Із вищенаведених прикладів чітко прослідковується, що кожне з наведених дієслів, у сполученні з прикметником, більше зберігає своє конкретне значення, чим дієслово-зв'язки *to be*, *to become*, *to grow*, *to keep* та ін. Якщо ми розглянемо, наприклад, дієслово-зв'язку *to grow*, то воно значно втрачає своє лексичне значення, і це яскраво демонструє можливість поєднання цього дієслова з предикатом – прикметником із значенням, яке є несумісне із значенням самого дієслова-зв'язки. Це є свідченням повної граматизації дієслово-зв'язки становлення ознаки і передачі ним граматичних категорій часу, особи, що є характерним дієслово-зв'язці. Наприклад: (1) ... *the rush of bubbles outside **grew slower and slower**, and the hissing diminished. (Wells); (2) She had fits of crying, which alternated with fits of anger, but the latter **were growing weak**. (Dreiser).*

Досить часто дієслова руху та розташування вживаються зі словами категорії стану. Наприклад: (1) *The whole world **had come alive** again, was going as fast as we were... (Wells); (2) John, on the other hand, **sat awake** at his window with a bit of paper and a pencil. (Galsworthy); (3) *Perhaps as he **was lying awake** then; his life way has passed before him... (Thackeray).**

Утворенню такого роду єдності, очевидно сприяє близькість семантична, – обидва компоненти складного присудка виражають не активні дії, а стани.

Дієслова руху та розташування, на які цілком справедливо вказує Н.А.Кобрина [4, с. 235], як на дієслова, які наділені «широкою семантикою», передають поняття про рух загалом, про перебування в певному стані і не можуть самі передавати конкретне значення, якщо поруч стоїть прикметник. А конкретність в абстрактне значення дієслів руху і розташування саме вносить прикметник – предикат. Якщо ми знову розглянемо всі вищезгадані приклади сполучення ДРП з прикметниками, то побачимо, що прикметники, які передають конкретне поняття, є головними, домінуючими елементами предикації, а дієслова руху і розташування відіграють біля них допоміжну роль. В цих поєднаннях граматичне значення дієслів руху і розташування домінує над їх лексичним значенням.

Потенційно будь-яке дієслово може виступати у функції дієслово- зв'язки, у випадку поєднання предмету з його ознакою. В словосполученнях *to sat motionless*, *to stood impassive*, *to came cool* це значення дозволяє дієсловом руху і розташування бути зв'язкою складного іменного присудка. Обидва компоненти такого сполучення утворюють нероздільну семантичну групу, і основний зміст речення міститься в самій ознаці прикметника. ДРП передають абстрактне поняття існування ознаки, яка виражається предикатом – прикметником.

Крім того, як справедливо зазначає Почепцов Б. Г. [2, с. 167], дієслова руху, які виконують функцію зв'язки, часто передають не стан руху, в якому знаходиться суб'єкт, а швидше перехід з одного стану в інший, їх зміну, таким чином, наближаючись до основного значення дієслово-зв'язки *to become*. Наприклад: (1) *She thought Eugene **had gone crazy**, ... (Dreiser); (2) When her voice **went low** and she whispered ... (Wells); (3) Suddenly as they turned, one of her skates **came loose**, and she hobbled and exclaimed about it. (Dreiser).*

Як вже зазначалося раніше, ДРП, що вживаються у функції зв'язок, набувають функції подвійності, тому у визначенні функцій цих дієслів у їх поєднанні з прикметниками велике значення відіграє контекст. Наведемо приклади, де чітко прослідковується різниця в ступені збереження і втрати дієсловом-зв'язкою лексичної значущості, залежно від контексту: (1) *The intervening bay was a dull sheen of molten metal, whereon sailing craft **lay motionless** or drifted with the lazy tide. (London); (2) Across the swing-bridge, along the pier, and they **stood breathless** by a magnificent dock, where hundreds of ships **lay motionless** during the process of loading and unloading. (Gaskell).*

У першому реченні, крім того, що дієслово-зв'язка *to lie* в присудку *lay motionless* виражає звичайне розташування суб'єкту, тобто дієслово розташування *to lie* є майже синонімічним до дієслово-зв'язки *to be*, його значення ще послаблюється смисловою одноманітністю всього речення в цілому. В другому реченні, навпаки, рух суб'єкту, який

передається перерахуванням перешкод, які зустрічаються йому на шляху – *across the swing-bridge, along the pier* – раптово переривається – *they stood breathless* – вони зупинилися – відбулася зміна суб'єкта і іменна ознака – *breathless* вже не така вагома, однак лише разом *stood breathless* вони дають характеристику суб'єкту. Тобто тут контекст підсилює семантичну значимість дієслово-зв'язки.

Цікавим є те, що при перекладі на українську мову можливе випущення значення дієслово-зв'язки розташування без будь-якого спотворення смислу висловлювання. Для порівняння: (1) *She sat stiffly upright in the chair and beamed at him.* (Carter) – *Вона пантом випрямилась, неначе пружина, і широко усміхнулась професору...*; (2) *He sat up straight on the stone steps and took both her hands.* (Carter) – *Він сів рівно на сходах, і взяв обидві її руки в свої.*

Автор передає змінений стан суб'єкту, не вказуючи його попереднє положення – *sit*, що, проте ніяк не утруднює розуміння сказаного. Це зайвий раз підтверджує той факт, що в поєднанні з прикметниками ДРР виступають зв'язками.

Відомо, що ознака суб'єкту, який виражений прикметником, є непостійною, бо ім'я не має часової категорії і тільки завдяки присутності дієслова руху ознака – прикметник належить до якогось певного часового плану. Внесення часового плану до іменного підмета і є однією з найважливіших функцій зв'язки. Як зазначає академік А.А. Шахматов [7, с. 183], і ми з ним погоджуємось, у випадку тісної взаємодії дієслів руху і розташування з прикметниками між цими елементами починається «боротьба», в результаті якої ДРР зазвичай залишаються переможеними і перетворюються в характеристику іншого слова – прикметника, яке не може самостійно утворювати присудок. Відмежування одного з компонентів неминуче спричиняє збідніння, а інколи навіть зміни смислу речення. Але разом з тим у випадку подібних сполучень змістова значення присудка ділиться дещо нерівномірно: один з його компонентів виражає основну ознаку суб'єкту, і це виражається навіть фонетично – більш сильним наголосом, інший семантично допоміжний, він уточнює ознаку попереднього і практично ненаголошений. Але як б не було співвідношення компонентів, лексична змістова присудка складається з суми значень, які є одним цілим; тільки обидва компоненти у взаємодії характеризують суб'єкт речення. У сполученнях ДРР з прикметниками ми зіштовхуємось з усталеною формою відтворення в англійській мові – дієслово-зв'язка + ім'я. Крім цього обидва компоненти представляють собою неподільну семантичну групу, тобто надають зміст присудку. Певні форми та зміст надають змогу віднести такі сполучення до складного іменного присудка.

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. На основі сказаного вище можна зробити наступні висновки про синтаксичну функцію дієслів руху та розташування в сучасній англійській мові: (1) їхня семантична невіддільність від предикативу (звідси впливає і синтаксична невіддільність); (2) досить часта спорідненість з різними типами предикативів (прислівники, слова категорії стану, прийменникові-іменні сполучення); (3) можливість заміни дієсловами *to be, to become* і можливість випущення їх при перекладі без суттєвої зміни смислу. (4) внесення іменного плану в іменний присудок; (5) деяке фонетичне ослаблення дозволяє вважати ДРР *to go, come, sit, stand, lie* в поєднанні з прикметниками повнозначними дієсловами-зв'язками. Повнозначні вони тому, що більшою мірою, ніж дієслово-зв'язки *to be, to become, to grow* та ін., зберігають своє повноцінне значення. У синтаксичному ж плані взаємодія ДРР із прикметниками утворює складний іменний присудок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воронцова Г.Н. Вторичный предикат в английском языке / Г.Н. Воронцова // Ин.яз. в школе. - 1950. - №6.
2. Иванова И. П. Теоретическая грамматика английского языка / Иванова И.П., Бурлакова В.В., Почепцов Б.Г. – М.: Высш. школа, 1981. – 285 с.
3. Каушанская В.Л. Грамматика английского языка. Пособие для студентов педагогических вузов. Морфология / В.Л. Каушанская. – М., 2006. – 320 с.
4. Кобрина Н.А., Корнеева Е.А., Осовская М.И., Гузеева К.А. Грамматика английского языка. Морфология. Синтаксис. – Союз, 1999. – 496 с.
5. Смирницкий А.И. Синтаксис английского языка / Александр Иванович Смирницкий. – М.: Эдиториал УРСП, 2007. – 296 с.
6. Русанівський В.М. Дієслово – рух, дія, образ / В.М. Русанівський. – К.: Рад. школа, 1977. – 111 с.
7. Шахматов А.А. Синтаксис русского языка / А.А. Шахматов // М.: Эдиториал УРСС, 2001. – 624 с.

Хижун Я.В. Глаголы движения и положения и их синтаксическая функция в современном английском языке.

В статье рассматривается функция глаголов движения и положения в сочетании их с именем прилагательным и возможность отнесения их к определенному типу сказуемого, изучаются взгляды разных ученых на эту проблему; анализируются предыдущие и последние публикации; прослеживается ослабление значения глаголов-связок, исполнения ними в основном служебных функций; продемонстрировано, что рассматриваемые группы глаголов систематически выступают в роле связки. Доказано, что в сочетании глаголов движения и положения с именем прилагательным, последние выступают главными элементами предикации, а глаголы движения и положения играют вспомогательную роль. В этих сочетаниях грамматическое значение глаголов движения и положения доминирует над их лексическим значением. Доводится семантическая неотделимость рассматриваемых глаголов от предикатива; частая сочетаемость с различными типами предикативов; внесение временного плана в именное сказуемое; возможность отнесения глаголов to go, to come, to sit, to stand, to lie в сочетании с прилагательными к полнозначительным глаголам-связкам.

Ключові слова: глаголы движения и положения, глагол-связка, синтаксическая функция, грамматическое значения, предикат, английский язык.

Khyzhun Y.V. Verbs of Movement and Arrangement and theirs Syntactic Function in Modern English.

The article is dedicated to the function of movement and arrangement verbs in their connection with adjectives and possibilities of ascribing them to the definite type of predicate; the different scientist's views about this problem are investigated, were analyzed the previous and the last scientists works; were considered decrease of substance meaning of link verbs and their fulfillment of syntactic function; it was shown that observing verb groups regularly come out in the function of link. It was proved that in verbs of movement and arrangement connection with adjectives, the last ones are the main predominate elements of predicativity, and the verbs of movement and arrangement play the auxiliary function. Grammar meaning of the verbs of movement and arrangement predominates on their lexical meaning in these combinations. It is proved the semantic considered verbs inseparability from the predicate; rather often connection between different kinds of predicates; entering time description into the noun predicate; possibility of attributing the verbs to go, to come, to sit, to stand, to lie to full meaning link verbs.

Key words: verbs of movement and arrangement, link verb, syntactical function, grammar meaning, the predicate, English.

Ірина Шаповал
(Івано-Франківськ)

УДК 81'367.323

БАЖАЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВА МОВНОЇ КАТЕГОРІЇ ОПТАТИВНОСТІ

Проаналізовано основні підходи до трактування категорій оптативності (як самотійного типу ірреальної модальності) та бажальності (як способу вираження відношення до дійсності як до бажаного перебігу подій) у сучасному вітчизняному та зарубіжному мовознавстві. Когнітивний простір сфери бажання в мовній системі визначаємо в межах семантичної зони поля оптативності, під якою розуміємо групи, класи і категорії різнорівневих мовних елементів, які представляють категоріальну семантику бажальності. Виділено граматично та лексико-синтаксично виражену бажальність, або предикативну та предикатну бажальність. Визначено, що оптативність як категорійне значення має бінарну структурну організацію. У статті також проаналізовано категорії волевиявлення, імперативності, адресованості, апелятивності та їх співвідношення з досліджуваними феноменами.

Ключові слова: оптативність, бажальність, ірреальна модальність, предикативний, предикатний.